

Till Damaskus

A.Strindberg

April 9, 2012

Det är synd om Strindberg. Han virrar omkring fylld med skuld, skam, svartsjuka och skräck för sinnessjukdomen. Varhelst han vänder sig möter han elakheter och svarar med samma mynt. Han möter gestalter som är mer skugglika än verkliga, vålnader från ett svunnet liv, ofta till förvillelse lika författaren själv. Drömmen är ett solipsistiskt fängelse med sin obönhörliga logik som inte förundras av någonting, allt är tillåtet och ingenting betyder något egentligen. Scenanvisningarna är sporadiska liksom i drömmens liturgi. Dock man har en obestämd känsla av utland, kontinent, alplandskap. Kvinnan för tankarna till Frida Uhl, en vag misstanke som bekräftas av biografiska detaljer. Dock Uhl var en mycket ung kvinna när Strindberg mötte henne, medan damen i pjäsen synes betydligt äldre och moderligare. Vad som berör är replikernas skärpa, handlingen är som alltid i drömmen sekundär och mer suggestiv till sin natur än vägledande, Hur skall ett sådant spel spelas? Kanske det gör sig bättre som rent hörspel än som visuell gestaltning. När man läser en pjäs är det rösten som träder fram, det visuella är högst sekundärt; dock ett hörspel kan inte ha för många roller, tekniskt sett är det nödvändigt att man känner igen varje unik röst. Det är svårt att ögonblickligen särskilja mellan många olika röster, då ger den sceniska gestaltningen välbehövligt stöd.

Pjäsen sätts upp på Dramaten. Blir den mer levande genom att åskådliggöras än bara läsas? Teatern själv utgör en distraktion. Den gamla kulturhistoriskt bevarade teatern, den blaserade publiken, som i de flesta fall endast utför i bästa fall en ritual. En pjäs skall gripa en i innersta själen, åtminstone en viss typ av pjäser. De flesta i publiken är inte ute efter sådana upplevelser.

Ridån går upp och förväntansfullt åser man skådespelet som skall ta sin början. En teaterregissör har inte lika stora friheter som en film regissör. Pjäsen med orden bör han inte ändra på i princip. I princip, men smärre modifikationer anses vara legitimt. Det blir scenografin som blir hans främsta möjlighet att sätta sitt signum. En teaterscenografi bör vara lite avskalad för att inte distrahera. Den skall utgöra ett diskret stöd för fantasin, inte pråla, inte ta för stor plats. I denna Dramaten föreställning är den avskalad, men samtidigt besynnerligt abstrakt med en hel del finurliga små detaljer. Man må uppskatta dem eller irriteras, men oavsett distraherar de. Vad betyder de, har de någon anknytning till dramat. Publikens öga är inte kännarens. Det skall inte förledas av tekniska detaljer, den skall inte fälla meta-kommentarer, helst skall den vaggas in i illusionen att detta verkligen sker på riktigt mitt framför ögonen. Allt som indikerar att det är en pjäs, d.v.s. som inbjuder till ett 'von oben' perspektiv, utgör ett konstnärligt misslyckande. Scenografin skall smälta samman med pjäsens dramaturgi, de skall tas för givna.

Det är även en andra (och en tredje) del av 'Till Damaskus'. Dessa utgör i en mening fristående fortsättningar. Scenografin är här något naturligare, speciellt i den bästa scenen efter pausen, nämligen hyllningsmiddagen till författaren för hans vetenskapliga gärningar. En hyllningsmiddag som snart visar sig vara en enkel suparmiddag. Kan detta vara fallet

med all social utmärkelse? Till syvende och sidst är det inte annat än ett tomt prål, det må aldrig vara så fint, som ett Nobelpris. Uppskattning, ordnar, lagerkransar, priser. Allt är tomma sociala konventioner. Däremot när författaren mot slutet tycks dväljas i en telefonkiosk (eller är det en stående likkista?) mitt i en damm med vatten, tar distraktionen återigen överhanden.

Kända ansikten hos skådespelarna distraherar likaså. Kan detta vara Stina Ekblad, den sjungande finlandsvenska accenten underbygger misstankarna¹. Och Ingvar Kjellson, lever han fortfarande? Uppenbarligen, varför skulle han annars halta fram på scenen? Han måste vara gammal, var han inte gammal redan när jag var barn? Hur skall han orka med det hela? Kväll efter kväll, och tankarna går till Erland Josefsson i en Moliere pjäs för åtta år sedan. Han var redan då märkt av Parkinsson.

Man distanserar sig, man tappar koncentrationen, tankarna irrar och far istället för att tvingas längs strikta fåror. Kanske det inte är så underligt att många har haft sina intimaste teaterupplevelser i ungdomen, inte i en lokal utan framför en TV. Då har bara verket funnits och åskådaren den enda. Verket har talat till en person, precis som en bok, och inte varit ett spektakel.

April 11, 2012 **Ulf Persson:** *Prof.em, Chalmers U.of Tech., Göteborg Sweden* ulfp@chalmers.se

¹ Inte Stina utan Ylva, lillasystem, upplyses man om senare